

ANNA CITKOWSKA-KIMLA

ORCID: 0000-0003-2804-8383

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Idee Carla Schmitta w dorobku Wiesława Kozuba-Ciembroniewicza

A l'oeuvre on connaît l'artisan.

Jean de La Fontaine

Verachtet mir die Meister nich

Und ehrt die deutsche Kunst!

Richard Wagner, *Śpiewacy norymberscy*, a.III, (1862).

Inspiracja filozofią polityki Carla Schmitta

Dla historyków myśli politycznej niezwykle frapującym zadaniem jest dostrzeżenie pewnych zależności ideowych bądź też inspiracji doktrynalnych czy powinowactwa intelektualnego między studiowanymi myślicielami. Ten element historycznych badań potrafi być niezwykle satysfakcjonujący, jeśli trop, którym się podążyło, wydaje się słuszny. Nieraz tego typu domysły okazują się bowiem ślepymi zaułkami.

Nie może być jednak wątpliwości, że Carl Schmitt był dla Wiesława Kozuba-Ciembroniewicza myślicielem ważnym, inspirującym i ciągle aktualnym. Sądzę, że ten znajduje swoje odzwierciedlenie w dwóch faktach: zarówno w działalności dydaktycznej, w czasie której Kozub-Ciembroniewicz nieustannie przywoływał koncepcje niemieckiego myśliciela, jak i w dorobku intelektualnym, w którym uwzględniał poglądy „czołowego jurysty Trzeciej Rzeszy”. Naturalnie podział ten jest sztuczny, dokonany jedynie na potrzeby klarowności wyводу, albowiem w życiu naukowca obydwie dziedziny są z sobą ściśle powiązane. Badacz niejako w sposób naturalny przekazuje zdobytą wiedzę studentom, doktorantom czy

innym rozmówcom. W zasadzie wynikami badań naukowych pasjonaci dzielą się od razu, czy to podczas zajęć, czy to w czasie wymiany myśli z innymi specjalistami (znakomitą okazją do tego są chociażby konferencje). Tego typu działanie to nie tylko natychmiastowa weryfikacja postawionych hipotez badawczych, lecz także doskonała okazja do podzielenia się wzbudzoną w danej chwili naukową pasją¹. Takie postępowanie zgodne jest także z szeroko pojętą filozofią dialogu, wedle której człowiek staje się człowiekiem dopiero w kontakcie z drugą osobą (komunikacyjny wymiar ludzkiej egzystencji). Friedrich Georg Jünger bardzo słusznie zauważył: „Myśli, niezależnie od swych właściwości, mają źródło w kontaktach, a kontakty zakładają istnienie oporu”².

Możliwości zapoznania się z ideami autora *Pojęcia polityczności*

Pierwszym pytaniem, jakie nasuwa się przy tak sformułowanym temacie, to kwestia źródeł zainteresowania się przez Kozuba-Ciembroniewicza myślą Carla Schmitta. Wydaje się, że najprawdopodobniejszy trop wiedzie do znajomości krakowskiego uczonego z Karolem Joncą³. Jak wiadomo, pracownik Uniwersytetu Jagiellońskiego był badaczem totalitaryzmów. Mocne relacje naukowe wiązały go z Uniwersytetem Wrocławskim, w którym znawcą tej problematyki był właśnie Karol Jonca⁴ — najpierw mentor, a z czasem i przyjaciel Wiesława Kozuba-Ciembroniewicza. Autor *Myśli politycznej Antoniego Zygmunta Helcla* współpracował z wrocławskim badaczem aż do jego śmierci⁵. Niewykluczone, że to właśnie on polecił Wiesławowi Kozubowi-Ciembroniewiczowi zapoznać się z opracowaniami Franciszka Ryszki na temat faszyzmu i nazizmu⁶, którego z kolei uczniem był

¹ Przykłady dzielenia się naukowców swymi odkryciami z prowadzonych badań w czasie wykładów można mnożyć. Wśród uczonych krakowskich krąży opowieść o wyjątkowo szczegółowych wykładach Bronisława Baczki na temat Jeana Jacques’a Rousseau, kiedy pracował nad swoją książką o autorze *Umowy społecznej*.

² F.G. Jünger, *Perfekcja techniki*, przeł. i oprac. W. Kunicki, Warszawa 2016, s. 6.

³ Ten trop zawdzięczam wymianie myśli z dr. Tomaszem Schefflerem z Uniwersytetu Wrocławskiego.

⁴ O wkładzie Karola Joncy w między innymi polskie badania nad historią Trzeciej Rzeszy zob. M. Maciejewski, *Wkład profesora Karola Joncy w rozwój nauk historyczno-prawnych*, [w:] *Tendencje rozwojowe myśli politycznej i prawnej*, red. M. Maciejewski, M. Marszał, M. Sadowski, Wrocław 2014, s. 44–45.

⁵ W 2006 roku ukazała się recenzja książki, której współautorem był W. Kozub-Ciembroniewicz: K. Jonca, *Dekrety prezydenta Edwarda Beneša. Niemcy w czechosłowackiej doktrynie politycznej i prawnej z lat 1920–1945*, Wrocław 1995, „Politeja” 2005, nr 2, s. 621–625.

⁶ W. Kozub-Ciembroniewicz recenzował książkę F. Ryszki *U źródeł sukcesu i klęski. Szkice z dziejów hitleryzmu*, Warszawa 1972, która ukazała się w „Biuletynie Naukowym Zakładu Stosunków Międzynarodowych” 1972, nr 5, s. 127–132, a także jego podręcznik z historii doktryn napisany z Janem Baszkiewiczem („Studia Historyczne” 1976, z. 3, s. 474–475). Napisał ponadto tekst

właśnie K. Jonca⁷. Poza wszelką wątpliwością pozostaje fakt, że F. Ryszka znakomicie znał dzieła autora *Teologii politycznej* i nigdy nie skrywał swojej fascynacji tym myślicielem. W swoich wspomnieniach: „[Carl Schmitt — A.C.K.] wywarł [...] ogromny wpływ intelektualny na mój rozwój zawodowy”⁸. Przy czym — co warto podkreślić — Ryszka nie był bezkrytyczny wobec koncepcji Schmitta. Polemizował, przykładowo, z jego koncepcją partyzantki⁹.

To jedna z możliwości, w jaki sposób W. Kozub-Ciembroniewicz mógł zapoznać się z ideami Carla Schmitta — zainspirowany rekomendacją K. Joncy, „naukowego syna” F. Ryszki. Istnieją jednak jeszcze co najmniej dwie możliwości. Mogło się to stać chociażby za sprawą wybitnego krakowskiego historyka idei Konstantego Grzybowskiego. W. Kozub-Ciembroniewicz wielokrotnie podkreślał silny związek z Grzybowskim, nie krył swojego ogromnego szacunku dla tego badacza, wielokrotnie przytaczał jego dokonania i powoływał się na jego naukowy dorobek. Świadczą o tym liczne publikacje poświęcone Grzybowskiemu, między innymi: naukowa redakcja książki *Konstanty Grzybowski — myśliciel sceptyczny*, artykuły *Konstanty Grzybowski i rozwój historii doktryn politycznych i prawnych w Polsce po 1945 roku*, *Faszyzm w interpretacji Konstantego Grzybowskiego* oraz wydane już pośmiertnie w 2016 roku włoskie tłumaczenie wstępu do *Księcia* Niccolò Machiavellego autorstwa K. Grzybowskiego¹⁰. Można także nadmienić (to uwaga osobista), że w Katedrze Współczesnych Doktryn Politycznych UJ na głównej ścianie na wprost wejścia wisiało (i wsi nadal) właśnie zdjęcie Grzybowskiego. Dziekan Kozub-Ciembroniewicz osobiście dopilnował, aby się tam znalazło.

I ostatnia możliwość, w jaki sposób autor *Konrada Adenauera* mógł zetknąć się z koncepcjami Carla Schmitta, to — niezależnie od zalecanych przez mistrzów lektur — samodzielne natknięcie się na postać wybitnego niemieckiego konstytucjonalisty. Nie jest to wcale mało prawdopodobne, ponieważ podczas wnikli-

Faszyzm i niedemokratyczne systemy władzy w twórczości naukowej Franciszka Ryszki, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 26, 2004.

⁷ „Naukowa genealogia” wyglądała następująco: „naukowym synem” Franciszka Ryszki był Karol Jonca, jego zaś „naukowym wnukiem” — Marek Maciejewski. Więcej o tym M. Maciejewski, *Wkład profesora Franciszka Ryszki w rozwój nauk historyczno-prawnych i politologii*, [w:] *Tendencje rozwojowe myśli politycznej i prawnej*, s. 80; oraz *idem*, *Wkład profesora Karola Joncy w rozwój nauk historyczno-prawnych*, s. 41–50.

⁸ F. Ryszka, *Pamiętnik inteligenta. Dojrzewanie*, Warszawa 1994, t. 1, s. 282.

⁹ Zob. *ibidem*.

¹⁰ Pierwszym tekstem poświęconym pamięci K. Grzybowskiego był artykuł W. Kozuba-Ciembroniewicza *Konstanty Grzybowski 17 II 1901–19 VI 1970*, który ukazał się w „Studiach Historycznych” 1971, z. 2, s. 314–318. Natomiast całościowym ujęciem był artykuł *Konstanty Grzybowski 1901–1970*, [w:] *Złota księga Wydziału Prawa i Administracji UJ*, Kraków 2000, s. 135–144. Choć i później Kozub-Ciembroniewicz powracał do badań nad dorobkiem Grzybowskiego, chociażby w tekście *System sowiecki w analizach Konstantego Grzybowskiego*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 25, 2002, s. 123–135.

wych studiów nad historią nazizmu, Trzeciej Rzeszy czy ogólnie rzecz ujmując totalitaryzmów, nie można pominąć nazwiska tego kojarzonego z rewolucyjnym konserwatyżmem myśliciela.

Działalność dydaktyczna

Fascynację autora *Konrada Adenauera* myślą Carla Schmitta widać w kilku obszarach jego działalności dydaktycznej.

Po pierwsze, na zajęciach o charakterze bardziej otwartym typu proseminaryjnego czy seminaryjnego. Wiadomo, że studenci wybierają prowadzącego seminarium w związku z potencjalną tematyką pracy magisterskiej. Starają się bowiem znaleźć specjalistę w danej dziedzinie. Jest więc oczywiste, że u dziekana Kozuba-Ciembroniewicza gromadzili się studenci zainteresowani totalitaryzmem, historią polityczną XX wieku oraz współczesnymi doktrynami politycznymi i prawnymi. Sama — najpierw jako studentka — uczestniczyłam w jego proseminarium, potem — już jako pracownik kierowanej przez niego Katedry Współczesnych Doktryn Politycznych — w prowadzonych przez niego seminariach dla magistrantów i doktorantów. Mam więc bezpośrednią wiedzę na temat tego, jak liczne czynił odwołania i paralele do myśli Schmitta. Jeśli ktoś przygotowywał pod jego kierunkiem pracę magisterską, która w jakikolwiek sposób odnosiła się do obszaru polityki, to dziekan Kozub-Ciembroniewicz zawsze odsyłał do dorobku intelektualnego Carla Schmitta. Z wielką cierpliwością tłumaczył podstawowe znaczenie pojęcia polityczności, podziału, wedle kryterium wróg–przyjaciół. Następnie, kiedy praca już powstawała, skrupulatnie sprawdzał, czy seminarzysta wprowadził do bibliografii główne dzieła autora *Teologii politycznej*. Zagajał ponadto rozmowę na jego temat, sprawdzając — w ten subtelny sposób — czy niełatwa doktryna niemieckiego myśliciela została przez studenta, doktoranta zrozumiana.

Po drugie, uczony bardzo często nawiązywał do idei Carla Schmitta na innych zajęciach. Kiedy prowadził wykład dla studentów politologii na temat współczesnych doktryn politycznych, zawsze poświęcał co najmniej jedno spotkanie myśli politycznej Carla Schmitta. Także przy okazji innych zajęć, pozornie niezwiązanych z myślą autora *Pojęcia polityczności*, chociażby na wykładzie z historii politycznej Polski XX wieku można było usłyszeć nawiązania do teorii decyzyjonizmu niemieckiego filozofa polityki czy do jego koncepcji stanu wyjątkowego. Również gdy dziekan Kozub-Ciembroniewicz — jako bardzo sprawny organizator — wykladał na nowo utworzonych (także przez niego) studiach wiedzy o holocauście, dało się usłyszeć ciekawostkę o antysemityzmie kulturowym Schmitta. Wyjaśniał wówczas, że Carl Schmitt nie był antysemitą w znaczeniu, którym się posługujemy na co dzień. Niemiecki filozof polityki twierdził, że tradycja żydowska obca jest tradycji europejskiej, mającej chrześcijańskie korzenie. Autor *Die Diktatur* przyjaźnił się z Żydami, nie zmieniła tego nawet jego współpraca z NSDAP (po-

dobnie jak nie wyrzekł się swojego przywiązania do katolicyzmu; wiarę utracił dopiero pod koniec życia).

Jeśli chodzi o dydaktykę, to należy wyrazić wielki żal, że Kozub-Ciembroniewicz nie zdążył już niestety wygłosić wykładów z nowego, ogłoszonego dla kierunku bezpieczeństwo narodowe, przedmiotu zagrożenia porządków demokratycznych. Z pewnością dużo byśmy się z nich dowiedzieli. Zaryzykuję twierdzenie, że odniósłby się w tych wykładach również do filozofii polityki Carla Schmitta. Przy tak wnikliwej znajomości autorytaryzmów, totalitaryzmów (ze szczególnym uwzględnieniem włoskiego faszyzmu) z pewnością znalazłby okazję do zaznajomienia studentów z poglądami niemieckiego znawcy konstytucjonalizmu, naświetlałby współczesne możliwości naruszania zasad państwa prawnego.

Po trzecie, inspiracja myślą Carla Schmitta, uwidoczniła się podczas ostatniego inauguracyjnego wykładu W. Kozuba-Ciembroniewicza. Podczas uroczystości rozpoczęcia nowego roku akademickiego w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego prezentował teorię decyzyzjonizmu Carla Schmitta. Ukazał wówczas jej mocne powinowactwo ze schmittiańską koncepcją suwerenności oraz możliwością rozstrzygnięcia o stanie wyjątkowym. Przeanalizował słynne zdanie początkowe: „Ten, kto decyduje o stanie wyjątkowym, jest suwerenny”¹¹, ukazując podstawy uzasadnienia silnej władzy prezydenta w latach dwudziestych minionego wieku oraz wodza w Trzeciej Rzeszy. Zauważył ponadto, że wydawane przez suwerena decyzje stały ponad obowiązującym prawem. Dziekan odniósł sukces. Potrafił mówić w tak zajmujący sposób, że naukowym wywodem zaciekał każdy, nawet tych, którzy nie byli znawcami myśli politycznej.

Podręcznik akademicki i wybór tekstów

Innym aspektem działalności dydaktycznej Wiesława Kozuba-Ciembroniewicza, w której ujawnia się wpływ dokonań Schmitta, jest jego dorobek intelektualny. Nie chodzi jednak o próbę całościowego ujęcia jego dokonań o naukowym charakterze, czyli tego, co o Schmittcie głosił i co o nim napisał. Lista osiągnięć Kozuba-Ciembroniewicza jest długa (jedynie na łamach „Studiów nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” opublikował dwadzieścia jeden tekstów)¹². W związku z tym wspomnienie o nim ograniczę do bezpośredniego oddziaływania jako wykładowcy Uniwersytetu Jagiellońskiego, a więc bardzo zawęzę jego działalność intelektualną do tej bezpośrednio związanej z dydaktyką.

¹¹ C. Schmitt, *Teologia polityczna. Cztery rozdziały poświęcone nauce o suwerenności*, przeł. M.A. Cichocki, [w:] *idem, Teologia polityczna i inne pisma*, Kraków 2000, s. 33.

¹² Całościowy przegląd jego intelektualnego dorobku zob. *Doktryny, historia, władza. Księga dedykowana Profesorowi Wiesławowi Kozubowi-Ciembroniewiczowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. A. Citkowska-Kimla, M. Kiwior-Filo, B. Szlachta, Kraków 2009, s. 17–26.

Profesor Kozub-Ciembroniewicz podczas zajęć ze współczesnych doktryn politycznych zawsze rekomendował podręcznik, który zredagował razem z Krystyną Chojnicką *Współczesne doktryny polityczne*, wydany przez Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2000 roku. W części jego autorstwa noszącej tytuł *Totalitaryzm* jest fragment odnoszący się do Carla Schmitta. Zauważmy, że już sam wybór Schmitta w tak bardzo okrojonym materiale (nie jest to wszakże monografia poświęcona przykładowo Trzeciej Rzeszy) świadczy o tym, że doceniał on rolę autora *Romantyzmu politycznego* w historii Niemiec pierwszej połowy XX wieku.

We fragmencie podręcznika, poświęconym Schmittowi, W. Kozub-Ciembroniewicz poruszył trzy — kluczowe dla jego doktryny — zagadnienia. Pierwsza to polityczny decyzyjizm. Jak wspomniano, podstawą teorii decyzyjizmu jest kwestia definicji suwerenności i możliwości rozstrzygnięcia o stanie wyjątkowym. Warto może nadmienić, że Schmitt wyraźnie nawiązuje w swojej koncepcji do Hobbesa¹³. Owa teoria, o czym była już mowa, posłużyła do uzasadnienia silnej władzy prezydenta Niemiec w okresie Republiki Weimarskiej (wykorzystanie tak zwanego paragrafu 48) oraz do uzasadnienia pozycji wodza w Trzeciej Rzeszy, a w konsekwencji idei państwa totalnego. W omawianym fragmencie podręcznika Kozub-Ciembroniewicz wskazał na istotne zagadnienie okoliczności, w których są podejmowane polityczne decyzje: „sytuacja polityczna określa zachowanie suwerena, kładąc nacisk na rzeczywisty akt podejmowania decyzji w świetle określonej sytuacji”¹⁴. Ma to związek — jak pisze Schmitt w *Pojęciu polityczności* — z polemicznym charakterem pojęć politycznych: „wszystkie polityczne pojęcia, wyobrażenia i określenia mają znaczenie polemiczne [wyr. — C. Schmitt]. Odnoszą się do konkretnej sytuacji przeciwieństwa [przyjaciel–wróg — przyp. A.C.K.] i pozostają z nią w ścisłym związku”¹⁵. Ten rys poglądów Schmitta, który przywołał Wiesław Kozub-Ciembroniewicz, nosi znamiona realizmu politycznego. Można wskazać dwóch klasyków tego stylu myślenia, którzy wypowiadali się w podobnym duchu. Pierwszy to Machiavelli, który w *Księżciu* zauważył, że rozumny książę ani nie może, ani nie powinien dotrzymać danego przez siebie słowa, jeśli jego dotrzymanie zwróciłoby się przeciwko niemu, a przyczyny, które go skłoniły do dania słowa, już dawno wygasły¹⁶. Stąd reguła, że traktaty obowiązują *rebus sic stantibus*. Drugi klasyk to Hans Morgenthau, twórca dwudziestowiecznej szkoły realistów politycznych. W trzeciej zasadzie realizmu politycznego podkreśla, że pojęcie interesu określone w kategoriach siły stanowi

¹³ Co ciekawe, trzech dwudziestowieczni myśliciele, niezależnie od siebie, wskazali na doniosłość idei Hobbesa. Chodzi oczywiście o Schmitta, ale również o Leo Straussa i Michaela Oakeshotta.

¹⁴ W. Kozub-Ciembroniewicz, *Totalitaryzm*, [w:] *Doktryny polityczne i prawne XIX i XX wieku*, red. K. Chojnicka, W. Kozub-Ciembroniewicz, Kraków 2000, s. 363.

¹⁵ C. Schmitt, *Pojęcie polityczności*, [w:] *idem, Teologia polityczna i inne pisma*, s. 202.

¹⁶ Zob. N. Machiavelli, *Księżę*, przeł. W. Rzymowski, wstęp i oprac. K. Grzybowski, Warszawa 2001.

obiektywną kategorię, która wprawdzie ma uniwersalną ważność, ale nie narzuca temu pojęciu ustalonego raz na zawsze znaczenia¹⁷. To właśnie jest punkt styyczny z założeniami Schmitta — liczą się konkretne okoliczności, które każdorazowo określają sposób rozumienia tego pojęcia.

Podsumowując ten fragment podręcznika poświęcony Schmittowi, widać, że udało się w nim uchwycić istotę i wyjątkowość przemyśleń autora *Die Diktatur*. Istota opiera się na podkreśleniu wagi okoliczności, w których podejmowane są decyzje. Wyjątkowość odnosi się do analizy zjawiska stanu wyjątkowego, któremu poświęca się niewiele miejsca w literaturze czy to prawniczej, czy to socjologicznej, czy z zakresu myśli politycznej. Analizę stanu wyjątkowego odsuwa się poza zakres rozważań, ponieważ występuje rzadko i jest specyficznym przypadkiem życia państwa, a ściślej jego marginesu¹⁸.

Jeśli chodzi o dorobek intelektualny Wiesława Kozuba-Ciembroniewicza bezpośrednio związany z działalnością dydaktyczną, to na potrzeby zajęć opracowaliśmy w Katedrze wybór tekstów — *Współczesne doktryny polityczne i prawne. Twórcy, idee, interpretacje*, wydany w Krakowie w 2012 roku. Dziekan, jako redaktor naukowy, osobiście dopilnował, aby znalazł się w nim rozdział poświęcony Carlowi Schmittowi.

Refleksje osobiste

Pozwolę sobie na jeszcze kilka osobistych uwag. Inspiracji i inwencji Wiesława Kozuba-Ciembroniewicza zawdzięczam uruchomienie przeze mnie przedmiotu niemiecka myśl polityczna XX wieku. Podczas jednego z posiedzeń naszej Katedry dostrzegłem moje naukowe zainteresowania niemiecką historią idei i stwierdziłem, że zarówno moje pomniejszych teksty, jak i książka habilitacyjna pozwalają na ogłoszenie tego typu specjalistycznego wykładu monograficznego. Od tego momentu w każdym roku akademickim ogłaszam ten przedmiot do wyboru i co roku studenci go wybierają. Na przykładzie tego zdarzenia uwidaczniają się pewne cechy osobowości Kozuba-Ciembroniewicza, które trudno zauważyć, jeśli się nie było jego współpracownikiem. Otóż był osobą, która zawsze, bez względu na okoliczności, wspierała awanse młodszych pracowników. Kiedy sprawował funkcję dziekana, wprowadził w maksymalnej wysokości stypendia dla habilitantów. Gdy ktokolwiek przejawiał inicjatywę wyjazdu, przykładowo na konferencję, bezwzględnie podpisywał dokumenty. Nieustannie zachęcał do działalności naukowej i dydaktycznej. Był życzliwym człowiekiem i zachęcającym do pracy naukowcem.

¹⁷ Zob. H. Morgenthau, *Polityka między narodami: walka o władzę i pokój*, przeł. R. Włoch, Warszawa 2010.

¹⁸ Więcej uwagi poświęcił temu zagadnieniu przykładowo Paweł Kaczorowski. Zob. *idem, My i oni: państwo jako jedność polityczna. Filozofia polityczna Carla Schmitta w okresie republiki weimarskiej*, Warszawa 1998.

Chciałabym przy tej okazji zwrócić uwagę na jeszcze jedną jego cechę — niezwykle lekką w uchwytywaniu i nazywaniu zjawisk społecznych czy politycznych. Profesor miał wyostrzony zmysł obserwacji i łatwość esencjonalnego nazwania tych zjawisk. Przejawiało się to bardzo szybkim wymyślaniu tytułów prac magisterskich czy doktorskich. Podczas gdy ich autorzy długo borykali się ze znalezieniem odpowiednich słów, on po krótkiej chwili zastanowienia wymyślał błyskotliwy i adekwatny tytuł. Podobnie było z nazwami przedmiotów, tytułami książek, artykułów czy wymyślaniem tematów konferencji lub seminariów.

I jeszcze jedna ważna w sprawowaniu licznych funkcji cecha przychodzi mi na myśl. Otóż był on znakomitym organizatorem pracy. Kiedy przygotowywaliśmy podręcznik lub konferencję, bez nadmiernej straty czasu rozdawał zadania i kończył spotkanie. Podobnie było przy rozmowach telefonicznych. Zawsze szanował czas, kondensując przekazywane treści.

Pod tymi i innymi względami bardzo go brakuje i w Katedrze Współczesnych Doktryn, i w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych, i na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych, którego był, jak wiadomo, dwie kadencje dziekanem, i — ośmielę się powiedzieć — w całym Uniwersytecie Jagiellońskim.

Bibliografia

- Doktryny, historia, władza. Księga dedykowana Profesorowi Wiesławowi Kozubowi-Ciembroniewiczowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. A. Citkowska-Kimla, M. Kiwior-Filo, B. Szlachta, Kraków 2009.
- Jonca K., *Dekrety prezydenta Edwarda Beneša. Niemcy w czechosłowackiej doktrynie politycznej i prawnej z lat 1920–1945*, Wrocław 1995.
- Jünger F.G., *Perfekcja techniki*, przeł. i oprac. W. Kunicki, Warszawa 2016.
- Kaczorowski P., *My i oni: państwo jako jedność polityczna. Filozofia polityczna Carla Schmitta w okresie republiki weimarskiej*, Warszawa 1998.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *Faszizm i niedemokratyczne systemy władzy w twórczości naukowej Franciszka Ryszki*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 26, 2004.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *Konstanty Grzybowski 17 II 1901–19 VI 1970*, „Studia Historyczne” 1971, z. 2.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *Konstanty Grzybowski 1901–1970*, [w:] *Złota księga Wydziału Prawa i Administracji UJ*, Kraków 2000.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *System sowiecki w analizach Konstantego Grzybowskiego*, „Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi” 25, 2002.
- Kozub-Ciembroniewicz W., *Totalitaryzm*, [w:] *Doktryny polityczne i prawne XIX i XX wieku*, red. K. Chojnicka, W. Kozub-Ciembroniewicz, Kraków 2000.
- Machiavelli N., *Księżę*, przeł. W. Rzymowski, wstęp i oprac. K. Grzybowski, Warszawa 2001.
- Maciejewski M., *Wkład profesora Franciszka Ryszki w rozwój nauk historyczno-prawnych i politologii*, [w:] *Tendencje rozwojowe myśli politycznej i prawnej*, red. M. Maciejewski, M. Marzał, M. Sadowski, Wrocław 2014.

- Maciejewski M., *Wkład profesora Karola Joncy w rozwój nauk historyczno-prawnych*, [w:] *Tendencje rozwojowe myśli politycznej i prawnej*, red. M. Maciejewski, M. Marszał, M. Sadowski, Wrocław 2014.
- Morgenthau H., *Polityka między narodami: walka o władzę i pokój*, przeł. R. Włoch, Warszawa 2010.
- Ryszka F., *Pamiętnik inteligenta. Dojrzewanie*, t. 1, Warszawa 1994.
- Schmitt C., *Teologia polityczna i inne pisma*, przeł. M.A. Cichocki, Kraków 2000.

CARL SCHMITT'S IDEAS IN THE SCHOLARLY OUTPUT OF WIESŁAW KOZUB-CIEMBRONIEWICZ

Summary

The article aims at presenting Wiesław Kozub-Ciembroniewicz's interest in Carl Schmitt's ideas. First, the possibilities of getting acquainted with Schmitt's political philosophy by Kozub-Ciembroniewicz were described. Then, the academic activity of Kozub-Ciembroniewicz is presented in which Schmitt's inspirations were visible. The next part discusses the works in which Kozub-Ciembroniewicz wrote about the German philosopher of law.

Keywords: Wiesław Kozub-Ciembroniewicz, Carl Schmitt, totalitarianism, Nazism, fascism.

Anna Citkowska-Kimla
anna.citkowska-kimla@uj.edu.pl